

הרב יקותיאל פרקש

מו"צ בעיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס טהרה כהלכה; שבת כהלכה ועוד

מקום הדלקת נר חנוכה – נפתח שאין בו מזווה

האחד: שכל שבפועל אין מזווה על הדלת - ואין זה משנה מדוע איננה האם מכיוון שנפלה, או שעדיין לא נקבעה, או שאכן הדלת הזו פטורה מן הדין ממזווה - בכל אופן, כל שאין מזווה, הרי שזכות הקדימה ל"ימין" ניתנת לנר חנוכה.

השני: שדוקא כאשר מצד ה"חפצא" של ה"פתח" אין הצד הימני "תפוס" מבחינה הלכתית - כלומר, כאשר הפתח הלזה אינו חייב כלל במזווה, שאז אין שום מעמד מיוחד לצד הימני בקשר למזווה - רק אז נאמר, שבכגון דא "תופס" נר חנוכה את הצד הימין.

אבל כאשר מן הדין אמורה להיות מזווה בפתח זה, ובמילא מקומה בצד ימין, אלא שמסיבה טכנית כל שהיא אין שם מזווה - אם מכיוון שהמזווה נפלה, או שעדיין לא נקבעה מסיבה כל שהיא [כגון בחו"ל לפני שלושים שם שדר בבית] - בכגון דא, הרי שמצד החפצא של הפתח, הצד הימני אכן שמור למזווה, ובמילא מקומה של החנוכה גם עתה בצד שמאל, למרות שבפועל כרגע אין מזווה על הפתח.

ובמילים מעשיות: האם רק כאשר אנו נמצאים בבית מלון נכרי, ששם אין כלל חיוב מזווה - בכגון דא מניחים המנורה בצד ימין. או גם אם נתננו את המזוזה לבדיקה, ובשעת ההדלקה אין בפועל מזווה על הפתח, גם בזה הדין כן.

וזו היא כוונת כ"ק אדמו"ר נ"ע: שכותב שלכאורה נראה לו כאופן השני - שדוקא כאשר הפתח פטור ממזווה אמורים הדברים, אבל כל שהפתח מצד עצמו חייב במזווה, אלא לפועל אין בו מזווה - בכגון דא מניח נר

יום שלישי שנכפל בו כי טוב - כ"ג כסליו ה'תשע"א
כבוד מערכת הקובץ התורני החשוב על מאד "אור ישראל".
שלום וברכה.

תודה רבה לכם על הגליון ו [שנה ב' גליון ב] ששלחתם לי כבקשתי, והיה לי לתועלת רבה.

ראיתי שם בעמ' קכב, הפליאה בדברי הקדושת לוי [קדושה חמישית לחנוכה] שכותב בזה"ל: "והלכתא משמאל כי שיהיה מזווה מימין ונ"ח משמאל, והנה התיבות כדי שיהיה מזווה מימין ונ"ח משמאל אין לו הבנה. דהרי אפילו בפתח שאין ראוי למזווה, נר חנוכה משמאל". שדבריו מנוגדים בפשטות למבואר בשולחן ערוך [סי' תרע"א ס"ז], שבכגון דא אכן יש להדליק בימין.

ואגב כך נזכרתי שבשעתו רשמתי לעצמי, מה שיש לדון בדין זה במבואר בדברי רבותינו נשיאי חב"ד לדורותם - ואלו הדברים:

במאמר הידוע [לכ"ק אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש נ"ע] "ת"ר נר חנוכה.. תרמ"ג - שנדפסה מלבד לספר המאמרים של שנה זו, גם ב"התמים" חלק א' [עמ' 278]. נכתב קרוב לתחילתו בזה הלשון: "וכתב הטור בשם אבי העזרי, שאם אין מזווה בפתח (היינו פתח הפטור ממזווה, וצריך עיון) יניחנה בימין".

ובלומדי היום מאמר זה, עלה בדעתי שבפשטות כוונתו של אדמו"ר נ"ע ב"וצריך עיון" הלזה בכוונת ה"אבי העזרי" - היא כדלהלן:

שיש מקום לפרש הפס"ד האמור בכ' אופנים:

לפרסומי ניסא, במקום שנכנסין ויוציאן. וכל פינות שאדם פונה אינו אלא לימין" (3) לדמות נרות החנוכה למנורה שבמקדש שבצד ימין היתה. ועוד. ומעטמים האמורים משמע, שמקומה המוכר והטבעי של המנורה הוא, מימין. הקביעה שהלכתא משמאל באה לומר, שאם קבועה מזוזה בפתח נדחית המנורה מפני מציאות המזוזה, ואם איננה בנמצא, יחזירו את המנורה למקומה הטבעי, צד ימין.

זהו לפי הפשט. אמנם, לפי המבואר במאמר דנן ע"פ פנימיות הענינים, דענין נר חנוכה הוא להאיר את החוץ ולתקן את קו השמאל, ההיפך הוא הנכון. דהיינו, שמקומן הטבעי של נרות החנוכה הוא מצד שמאל דוקא. לא שנדחית לשמאל בגלל מציאות המזוזה, אלא שמקוימת כהלכתה משמאל, "מהדרין מן המהדרין", מצד קדימת מצות המזוזה שבימין, שענינה נר מצוה, והיא המאפשרת להמשיך את התורה אור שבנר חנוכה בצד שמאל. ע"ש.

ומהמבואר שם בארוכה נמצא, שהעילה (הרוחנית) היחידה להניח נר חנוכה מימין, מתקיימת רק כשאין מזוזה בפתח מחמת שלא חל עליו חיוב עדין והוא פטור ממזוזה מעיקרא. במצב זה, מצד העדר ענין המזוזה שענינה נר מצוה [שהרי אם המזוזה בבדיקה למשל, אין כאן חסרון במצות מזוזה, ב"נר מצוה", ואין סיבה שלא יומשך התורה אור דנ"ח לקו השמאל], הרי שמחוסר ברירה, כביכול, יניח בימין.

זהו שמדייק בתרמ"ג "היינו פתח הפטור ממזוזה", ובתרפ"ד "מפני כי אינה חייבת מכמה דברים שצריך להיות בפתח עד שיהי' חייב במזוזה כמבואר במקומו".

לאור כל האמור נמצא, שאינו מסתפק כלל לדינא, אלא אכן סבירא לי' דרק במקום הפטור ממזוזה לגמרי מניח מימין. ובביאור ה"צריך עיון" יש לפרש, שרומז בזה על הצורך לתווך ולבאר בין הטעמים האמורים

חנוכה על הצד הרגיל, השמאל. אלא שכאמור, עדיין נשאר אדמו"ר נ"ע בצריך עיון.

וכן מוכח לכאורה ההבנה בדבר, מד"ה נר חנוכה תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ע' צו), ששם מעתיק בנו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ את הענין וזלה"ק: "והטור בשם האבי עזרי כתב דאם אין מזוזה בפתח (מפני כי אינה חייבת - מכמה דברים שצריך להיות בפתח עד שיהי' חייב במזוזה - כמבואר במקומו) מניחו בימין".

אלא שצ"ע לכאורה מהמבואר במקורות הדין - שעל דברי מרן בשו"ע סי' תרע"א [סעיף ז] שכתב הדין "ואם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין", כותב בכף החיים [ס"ק נט] מדברי הב"ח בנדון:

"והטעם כתב בהגהת מרדכי, משום דכל מידי דמצוה ימין עדיף. ואפילו תפילין קשירה בימין, והנחה שנאי דגלי לן קרא - אבל כל שאר דוכתא ימין עדיף, וכן כתב בתשובת מהרי"ל סימן מ'. ועוד אפשר, דכיון דצריך להדליק בפתח לפרסומי ניסא, במקום שנכנסין ויוציאן. וכל פינות שאדם פונה אינו אלא לימין, הלכך צריך להדליק בימין ששם הכל פונין, ונזכר לנס מיד כשרואה הנרות דולקות".

ועל פי זה, הרי שלכאורה הדבר אכן תלוי במציאות האם יש מזוזה או לא - ואינו תלוי כלל האם החדר פטור ממזוזה מן הדין. ואם כנים אנחנו, הרי שדורש ביאור ה"צריך עיון" של אדמו"ר נ"ע? ולהעיר שבד"ה נר חנוכה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' קמג), שגם שם מביא אדמו"ר את אבי העזרי הנ"ל, ובהשמטת כל המוסגר והצ"ע שבתרמ"ג.

מהטעמים המבוארים בהלכה (בטעמא) משמע, שאם אין לפתח מזוזה בפועל מניח בימין.

הם: (1) "משום דכל מידי דמצוה ימין עדיף", (2) משום "דצריך להדליק בפתח

שיתאימו גם הם לביאורו על תוכן הקשר הרוחני דנר חנוכה לצד השמאל דוקא.

וחתני היקר הגה"ח מנחם מענדל גולדברג שליט"א – ראש ישיבת תומכי תמימים במוסקבה – הוסיף בזה, על פי מאמר הרבי מוהר"ש סה"מ תרל"א [ח"א] ד"ה נר חנוכה, ממש קרוב לתחילתו. שם כותב בזה הלשון: "והילכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין, וכתב הטור בשם אבי העזרי שאם אין מזוזה בפתחו (והיינו שהפתח פטור ממזוזה) מניחה מימין. וצ"ל מפני מה נר חנוכה משמאל, הלא המנורה הי' בדרום קו הימין, ולמה בנר חנוכה אמרו שתהי' משמאל דוקא כשיש מזוזה בפתחו. והענין הוא דעיקר הענין הי' שרצו להשכיחם תורתך, ושלחו להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, ונודע כי שור הוא בחי' קו השמאל, וקרן השור הוא בחי' הפסולת היוצא מקו השמאל, ולכן כשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום תיקנו להדליק נר חנוכה על פתח הבית משמאל בכדי לתקן קו השמאל כו".

ובהערת המו"ל שם [הערה 2] על המילים: שאם אין מזוזה בפתחו (והיינו שהפתח פטור ממזוזה) מניחה מימין: כתבו דלהלן: "כ"ה גם בד"ה זה תרמ"ג ותרנ"ז שם. ועד"ז כ' בד"ה זה תרפ"ה שם: דאם אין מזוזה בפתח מפני כי אינה חייבת מכמה דברים שצ"ל עד שיהי' חייב במזוזה כמבואר במקומו, מניחו בימין, עכ"ל. ולפ"ז נמצא שרק אם הפתח פטור ממזוזה אזי מניח נר חנוכה מימין. אך בד"ה זה תשמ"ו כ': הדין שאם אין מזוזה בפתח אזי נר חנוכה מימין נאמר בלשון סתום (ראה ר"ן לשבת כב, א. מרדכי שבת שם בהגה"ה. הגהות מיימוניות הל' חנוכה פ"ד ה"ז. טור ושו"ע או"ח סו"ס תרע"א), ומשמע דגם אם זה שאין מזוזה הוא

היפך השו"ע, מ"מ גם אז נר חנוכה הוא מימין. עכ"ל. וכ"כ ברד"ה זה תשכ"ד (נדפס בקונט' בפ"ע ברוקלין תשנ"ט). וראה עד"ז בשל"ה מס' תמיד ענין חנוכה רמט, ב. [ולהעיר מרד"ה זה תרמ"ג שם שמביא ל' המאמר כאן "היינו פתח הפטור ממזוזה" וכתב ע"ז: "וצ"ע"].

ובאמת שכדברי הרבי נראה מפורש, ממה שכתב אדמו"ר הצמח צדק – בסה"מ תרט"ו - בזה"ל: "אך נ"ח שהיא שמונה נרות שהיא בבחי' בינה היא משמאל לפי ששם הם בבחי' התכללות ולא יוכלו להיות שם יניקת החיצוני" ע"כ הוא דוקא משמאל כדי שעי"ז יתוקן קו השמאל ג"כ. אך כ"ז הוא כשיש מזוזה בימין, אבל אם אין מזוזה בימין אזי נ"ח בימין, והיינו שכמו שבלוים צריך שיונפו ע"י הכהנים דוקא ואז עי"ז יכולים להמשיך מבחי' הוא שלא יהי' יניקת החיצוני כו', כך נ"ח זהו ג"כ כשיש מזוזה מימין ואז יכול נ"ח להמשיך מבחי' בינה לתקן את קו השמאל, אבל אם אין מזוזה בימין צריך שיהי' נ"ח בימין דוקא כדי שלא יהי' יניקת החיצוני כו', אבל אם יש מזוזה בימין מצותה דוקא בשמאל" - עד כאן לשון הצ"צ.

ויש לעיין בלקו"ש ח"ה עמ' 223 ואילך - שמאריך בנושא ההדגשה של נ"ח בצד שמאל דווקא. ותן לחכם ויחכם עוד.

אלא שכמובן שאחרי כל הביאורים הנ"ל, עדיין צע"ג לכאורה הבנת דברי הקדושת לוי [קדושה חמישית לחנוכה] הנ"ל. שהרי הוא כותב: "...והנה התיבות כדי שיהיה מזוזה מימין ונ"ח משמאל אין לו הבנה. דהרי אפילו בפתח שאין ראוי למזוזה, נר חנוכה משמאל". ודברים אלו כפי שנכתבו, אינם מתאימים לכאורה לא על פי נגלה ולא ע"פ המתבאר בדרושי רבותינו הנ"ל.